

فرہنگ واژگان موزیاشناسی

مؤلفان: فرانسوا مرس - آندرہ دوالہ | مترجم: میثم عبدلی

سرشناسه: فرانسوا

Maisse, François

عنوان قراردادی: فرهنگ واژگان موزه‌شناسی / فرانسوا مرس، آندره دوآله؛

مترجم: میثم عبدلی

مشخصات نشر: مشهد: به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)؛ کتابخانه و موزه

ملی ملک، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۲۰۸ ص

فروست: به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)؛ ۱۷۳۴.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۳-۲۲۹۰-۰۴

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی:

Dictionnaire encyclopédique de muséologie. c2011.

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: موزه‌ها -- واژه‌نامه‌ها -- فرانسه

موضوع: زبان فرانسه -- واژه‌نامه‌ها -- فارسی

شناسه افزوده: دوآله، آندره Desvallées, André

شناسه افزوده: عبدلی، میثم، ۱۳۶۱ - مترجم

شناسه افزوده: به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

شناسه افزوده: کتابخانه و موزه ملی ملک

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۴ف۴/م۴۳ AM۳

رده‌بندی دیویی: ۰۳/۶۹۰

شماره کتابشناسی ملی: ۳۹۵۵۰۸۷

به نشر
انتشارات آستان
قدس رضوی

فرنگه داران - موزه شناسی

۱۷۳۴

فرانسوا میران - آ. د. دواله

مترجم: مهدی عباسی

طراح جلد و تزیین: آریا محمد ابراهیمی

ویراستار علمی: تعلیمی - ماس - داریخ

ویراستار فنی: زبانی | یوسف بیست

نوبت چاپ | اول - ۳۹۵

شمارگان | ۵۰۰ نسخه

قطع | وزیری

چاپ | مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

ناشر همکار | کتابخانه و موزه ملی ملک

شابک | ۹۷۸-۹۶۴-۰۰۲-۴۲۹۰-۴

حق چاپ محفوظ است.
به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

قیمت | ۳۵۰۰۰۰ ریال

دفتر مرکزی | مشهد، بلوار سجاد، خیابان میلاد | ص.ب. | ۹۱۳۷۵/۴۹۶۹

تلفن و دورنگار | ۳۷۶۵۲۰۰۸

دفتر تهران | تلفن و دورنگار | ۸۸۹۶۰۴۶۶

نشانی اینترنتی | www.behnashr.com | پست الکترونیکی | publishing@behnashr.com

مقدمه برای ترجمه پارسی

نگارش پیشگفتار بر ترجمه پارسی کتاب فرهنگ واژگان موزه‌شناسی، اثری بین‌المللی که نسخه‌های آن به قلم گروهی از نویسندگان فرانسوی‌زبان (از فرانسه، سوئیس، بلژیک و بیک) نگاشته شده، برای من افتخاری بزرگ است. زمانی که ما نگارش این فرهنگ را در ذهن می‌پروراندیم، هدفمان که در مسیر اهداف «کمیته بین‌المللی موزه‌شناسی» قرار داشت، پیشنهاد ابزاری بود که بتواند بیانگر گرایش‌های گوناگون موزه‌شناسی به همان‌گونه‌ای باشد که از حدود یک سده پیش در سراسر جهان پدیدار شده و رشد یافته است. این آرزوی بلند بی‌شک محدود به دانش نویسندگان آن ما در این راه از همکاری مجرب‌های نویسندگان و اندیشمندان عرصه موزه‌شناسی در همه قاره‌ها بهره‌مند شدیم - و نیز محدود به زبان و فرهنگی است که این اثر به آن و در آن نگاشته شده است. حال حاضر زبان فرانسوی ناقل اندیشه‌ای تازه است که این فرهنگ پیش روی شما را به‌گونه‌ای متفاوت از سایر زبان‌ها - مثلاً اگر نخست به سوی زبان هندی نوشته شده بود - سامان می‌بخشد. ترجمه همواره با دگردیسی اندک ایده‌ها همراه است. تلاش برای بازآفرینی یک اندیشه از یک زبان متفاوت و در نتیجه از یک بافت متفاوت، سازوکاری پیچیده است که همان اندازه ظریف است. باین همه، این تمرین خاص دربرگیرنده بهترین اقدام برای درک دیگری، فرهنگ و شیوه تفکر اوست؛ نیز ترجمه دربرگیرنده راهی مهم و حیاتی برای رسیدن به درکی بهتر از جهان است. در حال حاضر، سنت نوشته‌ها در هرآنچه مربوط به موزه‌شناسی است، به زبان‌های رومانیایی، به‌ویژه انگلیسی (که حتی حاضر چیرگی دارد) و نیز فرانسوی و آلمانی است. بنابراین برای ادراک محلی به مسائل مرتبط موزه‌شناسی، ترجمه برخی آثار که سعی در معرفی اصول بنیادین و چالش‌های جهانی آن دارند، نظر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

موزه‌شناسی رشته‌ای نسبتاً جدید است و به سرزمین‌ها - پیدایش موزه مدرن سواً به سده نهم در ایتالیا، آلمان و سپس در فرانسه و بریتانیای کبیر بازمی‌گردد - و نهادی خاص به نام موزه ربط است. از رهگذر این قلمروها است که از سده نوزدهم و همراه با اراده قدرت‌های بزرگ برای مورکشایی و نیز گشایش (اختیاری یا قهری) دیگر مناطق جهان بر روی ارزش‌های غربی، مفهوم موزه در سراسر دنیا گسترش یافت. بدین ترتیب از ابتدای نیمه نخست سده بیستم، در بسیاری از سورها از جمله ایران یا چین موزه به‌مثابه ابداعی جدید پدیدار گشت. در مقابل، این سرزمین‌ها مهد ن‌های هزاران ساله‌ای بودند که از سده‌های پیشین سازمان‌هایی با کارکردی شبیه موزه‌های کنونی را بنا نهاده بوده‌اند: حفاظت، مطالعه و انتقال دانش خاص با (یا بدون) تکیه بر گردآوری به‌ها و آثار. موزه‌شناسی همچنین بر بنیان این سنت‌های گاه چندهزارساله بنا شده است.

امروزه موزه‌ها تحت تأثیر مسائل گوناگون بی‌وقفه در حال تغییرند. این تغییرات بیش از پیش به واسطه کشورهایی است که در آن‌ها مفاهیم موزه‌ای دیگر تنها از منطقی صرفاً میراث-محور که خاص‌گاه آن نگرشی غربی است تبعیت نمی‌کند. بدین ترتیب، کشورهای مائند کره و ژاپن مفهوم میراث معنوی نامحسوس را صورت‌بندی کردند تا سایر شیوه‌های اندیشیدن درباره گذشته و سنت را بازتاب دهند. موزه‌شناسی برگرفته از مفهوم موزه در غرب رشد یافته است، اما این حوزه پژوهشی، به گونه‌ای فزاینده، مدل اولیه خود فاصله گرفته است تا به بهترین صورت، کلیت پدیده‌ای به نام موزه را در گذشته و آینده انسجام بخشد.

ترجمه فرهنگ و زبان موزه‌شناسی به زبان‌های دیگر، به ویژه زبان پارسی، اگر در کسرتش دانشی مشترک در سانس چهار بهیم باشد و نقش مؤثری ایفا کند، امکان کمال و رشد آن دانش را فراهم می‌آورد. درواقع، هدف از نگارش این واژه‌نامه دوگانه بوده است: «من اثر، اندیشه در جستجوی بین‌دانشی جامع و جهانی درباره شیوه تفکر در مسائل موزه‌ای است، بلکه در جستجوی آن است که محرک اندیشه در دگرگونی اندیشه‌های موزه‌ها در آینده، به ویژه در کشورهایی باشد که مفهوم موزه در آن‌ها پدیده‌ای نوظهور است، اما بی‌تردید خمیره اندیشه موزه فردا در آن‌ها شکل می‌گیرد. این ترجمه بدون سخت‌کوشی آقای میثم عبدلی ممکن نبود. و به راستی موتور محرکه انجام این پروژه بود و موفق شد این اثر مشترک را به سرانجام برساند و من در اینجا از ایشان صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم.

پانویس:

۱. نخستین نوشته‌ها تا سده هشتم به زبان لاتین، سپس به آلمانی (ایتالیایی نسبتاً به ندرت) بوده است. سپس از اواخر سده نوزدهم زبان‌های فرانسوی و انگلیسی به همراه زبان آلمانی اندیشه‌های موزه‌شناسی را انتقال داده‌اند و زبان فرانسوی در سال‌های بین دو جنگ جهانی اول و دوم، زبان غالب بوده است. در دوران جنگ سرد، ادبیات شوروی و کشورهای اروپای شرقی منبع تأثیر بسیار مهمی بودند. از چند سال پیش تاکنون، شاهد رشد این ادبیات در زبان‌های پرتغالی و اسپانیایی بوده‌ایم.

موزه و موزه‌شناسی به شکل نوین خود حوزه‌ای جدید در ایران است و یکی از مشکلاتی که در جامعه موزه‌ای کشورمان مشاهده می‌شود، عدم وجود تعاریف مشخص در این حوزه است. مترجم در سال ۱۳۹۱ (۲۰۱۱) انتشار کتاب فرهنگ واژگان موزه‌شناسی به زبان فرانسه آگاهی یافت که مشتمل بر دو بخش است، بخش اول آن شامل مدخلهایی به صورت مقالات مجزا از متخصصین عرصه موزه‌شناسی، بخش دوم کتاب، فرهنگ واژگان موزه‌شناسی است. با توجه به گستردگی جامع بودن واژگان موزه‌شناسی، در بخش دوم کتاب این نظر آمد که این مجموعه می‌تواند بخشی از نیاز جامعه موزه‌داری ایران را پاسخ گفته و ابهامات موجود در زمینه اصطلاحات تخصصی این حوزه را برطرف نماید. آنچه اینک در این مجموعه ترجمه شده و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است بخش دوم کتاب مذکور است و مشتمل بر بیش از پانصد واژه تخصصی در حوزه موزه‌شناسی است که دربرگیرنده واژگانی مرتبط با موزه‌شناسی، موزه‌نگاری، تقسیم‌بندی انواع موزه‌ها، تقسیم‌بندی مشاغل موزه‌ای، مباحث جامعه‌شناختی، مباحث فلسفی، تقسیم‌بندی آثار موزه‌ای، مباحث حفاظت و مرمت و ... است و به گونه‌ای گرد هم آمده که از یک سو دید بسیار خوبی به خواننده در ارتباط با موزه و موزه‌شناسی داده و از سویی دیگر گستردگی این حوزه و ارتباط موزه‌شناسی با رشته‌های دیگر را برای خواننده به خوبی آشکار می‌سازد.

کتاب فرهنگ واژگان موزه‌شناسی تحت سرپرستی پروفسور فرانسوا مرس استاد دانشگاه سوربن پاریس و رئیس کمیته موزه‌شناسی ایکوم و پروفسور آندره دووال از اساتید و محققین برجسته موزه‌شناسی (همکار ژرژ هنری ریویر، پدر موزه‌شناسی فرانسه) و تیم مترجمان فرانسوی زبان نوشته و انتشار یافته است.

برای انتشار ترجمه این کتاب با نویسندگان این کتاب مکاتباتی انجام شد که در نهایت بایست کمال سپاسگزاری خود را از پروفسور فرانسوا مرس داشته باشیم که علاوه بر دادن اجازه انتشار این کتاب برای ترجمه کتاب به زبان فارسی، مقدمه‌ای نیز برای ترجمه این اثر به رشته تحریر درآوردند. در ترجمه این کتاب، یکی از نکات بسیار مهم و مشکل معادل‌یابی برای اصطلاحاتی بود که بسیاری از آنها در دنیای موزه‌شناسی، جدید و نو ساخت است. به همین دلیل از اساتید مختلفی در حوزه‌های گوناگون برای معادل‌یابی این اصطلاحات در زبان فارسی کمک گرفته شد که در طول ترجمه با مشاوره‌های شخصی و گروهی مترجم را در انتخاب واژگان معادل یاری رساندند. در اینجا می‌بایست از آقایان دکتر کورش صفوی، سید مجتبی حسینی، رضا دبیری‌نژاد، محمدرضا جواهری، دکتر مجتبی منشی‌زاده، ناصر نوروززاده چگینی، و خانم پریسا اندامی نام برد که در اینجا صمیمانه از لطف و یاری ایشان تشکر مینمایم.

در چاپ و انتشار بنابر، حمایت و دوستانی یاری رسان اینجانب بوده اند که از تک تک آنها به دلیل لطف و یاری بی‌شائبه تشکر می‌شود، به‌ویژه از خانم مارال زارع و خانم شهرناز اعتمادی برای ویرایش ترجمه، از خانم دکتر سارا صابقیان به منظور مشاوره‌های بسیار مفید و از آقای مسعود سنجرائی مسئول چاپ و انتشارات به‌نشر.

به‌طور یقین این اثر در گام نخست خود ممکن است با کاستی‌ها و انتقاداتی روبرو شود که امیدواریم با نظرات دوستداران موزه و کتابسازان جامعه موزه داری در انتشارهای بعدی کتاب آنرا اصلاح و تکمیل نمایم.

در انتها نگارنده وظیفه خود می‌داند تا از موسسه کتابخانه و موزه ملی ملک و انتشارات به‌نشر که زمینه چاپ و نشر این کتاب را فراهم نمودند تشکر و سپاس بگذراند، نماید، چه به راستی لطف و اعتماد این دو موسسه بزرگ زمینه‌ساز انتشار این کتاب گردیده است.

نگارش این فرهنگ توصیفی موزه‌شناسی، تا آنجا که می‌دانیم، اقدامی بی‌سابقه است. دو کتاب «فرهنگ توصیفی موزه‌شناسی»^۱ و «واژه‌نامه موزه‌شناسی»^۲، در دهه هشتاد میلادی تدوین شد، اما هدف آن‌ها ترجمه دقیقی (به ترتیب به ده و دو زبان) مجموعه واژگانی بود که در کشورهای گوناگون استفاده می‌شد. ده سال بعد، یکی از ما دو تن، «واژه‌نامه کوچک نمایشگاه»^۳ را نوشت که به سرعت به صورت کتابی مرجع درآمد. این راهنما که ۱۴۰ اصطلاح را در بر می‌گرفت، با غنایی فوق‌العاده، جنبه‌های گوناگون موزه‌شناسی را نه تنها کامل پیوسته آن را پوشش می‌داد. فهرست واژگان موزه‌شناسی در پانزده سال اخیر، دستخوش تغییرات بسیاری شده است.

در تلاش برای شناخت این حوزه، به دنبال کلماتی که همگونی کمتری در آن به چشم بخورد، فهرستی از چندین کتاب راهنما و آثار مرجع در موزه‌شناسی (کتاب‌های راهنمای الکساندر، بوالان، بورکو، فرناندز، گوب، هرناندز، وان مانش، استرانسکی، تامپسون و واید) برآوردیم. نیز اصطلاحات رایج را که پیوسته از آن‌ها استفاده می‌شود، تهیه کردیم. در برخی موارد به ویژه آثار «شورای بین‌المللی موزه»، «کمیته نگهداری» و «کمیته بین‌المللی آموزش کارکنان» - تصمیم گرفتیم از تعاریف پیشنهادی این کمیته‌ها استفاده کنیم. فهرست حاصل بررسی و به گونه‌ای منظم، با هم‌اندیشی‌هایی که «شورای بین‌المللی موزه‌ها» برای تهیه واژه‌نامه برگزار کرد، کامل‌تر شد. این امر، بدون تردید در چاپ‌های بعد، شرح و بسط بیشتری خواهد یافت.

لازم می‌دانیم از همکارانی که ما را در تطبیق و تعریف مفاهیم یاری کردند، سپاس‌گذاری کنیم؛ به ویژه «فیلیپ دوبه» که همه واژه‌نامه را خواند و اصلاحات بسیاری را پیشنهاد کرد. خود چندین اصطلاح تخصصی را نوشت، «ژان ژاک ازراتی» که اصطلاحات مرتبط با نورپردازی را سرطاعت‌رغوبایی نگهداری اشیاء را نوشت، «ماری کورنو» که برخی اصطلاحات قضایی را بازبینی کرد، «ژان میشل توبلم» که خود را وقف جنبه‌های مدیریتی موزه کرد، «دومینیک پولو» که به برخی نکته‌های مهم تاریخی پرداخت، «نلی دکارولیس» رئیس «شورای بین‌المللی موزه‌ها»، «مونیکا گورگاس» و «آرمیدا کوردوبا» که ترجمه اسپانیایی اصطلاحات گوناگون را بر عهده گرفتند، «جنیفر کارتر» که ترجمه انگلیسی متن را انجام داد و «سوزان ناش» که علاوه بر ترجمه انگلیسی، با بهره‌گیری از تخصص حرفه‌ای‌اش در دبیرخانه شورای بین‌المللی موزه، کتاب‌نامه را بازبینی کرد.

1. Dictionarium museologicum.
2. Lexique de museologie.
3. Petit glossaire de l'exposition.